

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi

The Relationship between Openness, Democracy and Income Distribution in Developed and Developing Countries

Seyfettin ARTAN

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
İktisat Bölümü

Cemalettin KALAYCI

Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

Temmuz 2014, Cilt 4, Sayı 2, Sayfa 69-88
June 2014, Volume 4, Number 2, Page 69-88

P-ISSN: 2146 - 4839

E-ISSN: 2148-483X

2014/1

www.sgd.sgk.gov.tr

e-posta: sgd@sgk.gov.tr

Yazılar yayınlanmak üzere kabul edildiği takdirde, SGD elektronik ortamda tam metin olarak yayımlamak da dahil olmak üzere, tüm yayın haklarına sahip olacaktır. Yayınlanan yazılardaki görüşlerin sorumluluğu yazarlarına aittir. Yazı ve tablolardan kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

If the manuscripts are accepted to be published, the SGD has the possession of right of publication and the copyright of the manuscripts, included publishing the whole text in the digital area.

Articles published in the journal represent solely the views of the authors.

Some parts of the articles and the tables can be cited by showing the source.

SGD

Sosyal Güvenlik Dergisi
Journal of Social Security

Cilt : 4 - Sayı : 2 - Yıl : 2014 / *Volume : 4 - Number : 2 - Year : 2014*

Sahibi / Owner of the Journal

Sosyal Güvenlik Kurumu Adına / *On behalf of the Social Security Institution*
Yadigar GÖKALP İLHAN (Kurum Başkanı / *President of the Institution*)

Genel Yayın Yönetmeni / General Publication Manager

Dr. Mustafa KURUCA

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü / Desk Editor

Yavuz Selim AYAZ

Yayın Kurulu / Publication Board

Dr. Mustafa KURUCA

Murat YAZICI

Harun HASBİ

Muammer YILDIZ

Erdoğan ÜVEDİ

Editörler / Editors

Dr. Erdem CAM

Selda DEMİR

Asuman KAÇAR

Onur ÖZTÜRK

Yayın Türü: Uluslararası Süreli Yayın / *Type of Publication: Periodical*

Yayın Aralığı: 6 aylık / *Frequency of Publication: Twice a Year*

Dili: Türkçe ve İngilizce / *Language: Turkish and English*

Tasarım / Design: Aren Reklam ve Tanıtım / Ankara 0.312 430 70 81 • www.arentanitim.com.tr

Basım Yeri / Printed by: MRK Matbaacılık / Ankara

Basım Tarihi / Press Date: 31.07.2014

P-ISSN: 2146-4839 - **E-ISSN:** 2148-483X

*Sosyal Güvenlik Dergisi (SGD),
Academic Journals Database - CH
Asos Index - TR*

DOAJ - SE

Ebsco Host - US

*Index Copernicus International - PL tarafından indekslenmektedir ve
TUBİTAK ULAKBİM tarafından değerlendirme sürecinde olup izlenmektedir.*

Journal of Social Security (SGD), has been indexed by

Academic Journals Database - CH

Asos Index - TR

DOAJ - SE

Ebsco Host - US

*Index Copernicus International - PL and
monitored by TUBİTAK ULAKBİM*

SGD Sosyal Güvenlik Dergisi

Tüm hakları saklıdır. Bu Dergi'nin tamamı ya da Dergi'de yer alan bilimsel çalışmaların bir kısmı ya da tamamı 5846 sayılı Yasa'nın hükümlerine göre Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığının yazılı izni olmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

İletişim Bilgileri / Contact Information

Ziyabey Caddesi No: 6 Balgat / Ankara / TURKEY

Tel / Phone: +90 312 207 88 91 – 207 87 70 • Faks / Fax: +90 207 78 19

Erişim: www.sgd.sgk.gov.tr • e-posta / e-mail: sgd@sgk.gov.tr

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Professor Yener ALTUNBAŞ
Bangor University – UK

Professor Jacqueline S. ISMAEL
University of Calgary – CA

Professor Özay MEHMET
University of Carleton – CA

Professor Allan MOSCOVITCH
University of Carleton – CA

Professor Mark THOMPSON
University of British Columbia – CA

Asst. Prof. Sara HSU
State University of New York – USA

Asst. Prof. C. Rada Von ARNIM
University of Utah – USA

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Mustafa ACAR
Aksaray Üniversitesi Rektörü

Prof. Dr. Örsan AKBULUT
TODAİE

Prof. Dr. Levent AKIN
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Yusuf ALPER
Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Faruk ANDAÇ
Çağ Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Kadir ARICI
Gazi Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Onur Ender ASLAN
TODAİE

Prof. Dr. Berrin Ceylan ATAMAN
Ankara Üniversitesi
Siyasal Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Hayriye ATİK
Erciyes Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Zakir AVŞAR
Gazi Üniversitesi
İletişim Fakültesi

Prof. Dr. Ufuk AYDIN
Anadolu Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Remzi AYGÜN
Gazi Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Abdurrahman AYHAN
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet BARCA
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Vedat BİLGİN
Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Nurşen CANIKLIOĞLU
Marmara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Fevzi DEMİR
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. A. Murat DEMİRCİOĞLU
Yıldız Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Üstün DİKEÇ
Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Ömer EKMEKÇİ
İstanbul Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Şükran ERTÜRK
Dokuz Eylül Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Mehmet Vedat GÜRBÜZ
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi

Prof. Dr. Ali GÜZEL
Kadir Has Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Alpay HEKİMLER
Namık Kemal Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Oğuz KARADENİZ
Pamukkale Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Türksel KAYA BENGSHIR
TODAİE

Prof. Dr. Aşkın KESER
Uludağ Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Cem KILIÇ
Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ali Rıza OKUR
Yeditepe Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Serdar SAYAN
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üni.
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ali SEYYAR
Sakarya Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Ali Nazım SÖZER
Yaşar Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Sarper SÜZEK
Atılım Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Müjdat ŞAKAR
Marmara Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Erol ŞENER
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Tıp Fakültesi

Prof. Dr. Zarife ŞENOCAK
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Savaş TAŞKENT
İstanbul Teknik Üniversitesi
İşletme Fakültesi

Prof. Dr. Mehtap TATAR
Hacettepe Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Sabri TEKİR
İzmir Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Prof. Dr. Aziz Can TUNCA
Bağçeşehir Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. M. Fatih UŞAN
Yıldırım Beyazıt Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Prof. Dr. Özlem Özdemir YILMAZ
Ortaoğu Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Tamer AKSOY
TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üni.
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Selda AYDIN
Gazi Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Süleyman BAŞTERZİ
Ankara Üniversitesi
Hukuk Fakültesi

Doç. Dr. Hediye ERGİN
Marmara Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Orhan FİLİZ
Polis Akademisi

Doç. Dr. Engin KÜÇÜKKAYA
Ortaoğu Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Doç. Dr. Adil ORAN
Ortaoğu Teknik Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Gelişmiş ve Gelişmekte Olan Ülkelerde Dışa Açıklık, Demokrasi ve Gelir Dağılımı İlişkisi

The Relationship between Openness, Democracy and Income Distribution in Developed and Developing Countries

Seyfettin ARTAN*

Cemalettin KALAYCI**

ÖZ

Gelir dağılımı adaletsizliği gelişmişlik düzeyine bakılmaksızın bütün ülkeleri ilgilendiren temel bir sorundur. Bu nedenle gelir dağılımı ve adaleti uzun zamandan beri tüm dünyada araştırmacıların, politika uygulayıcılarının ve bireylerin ilgisini çekmektedir. Bu çalışmada gelir dağılımı adaletsizliğinin temel belirleyicileri 63 gelişmiş ve gelişmekte olan ülke örneği için analiz edilmiştir. Panel veri analiz yönteminin kullanıldığı çalışmadan elde edilen bulgulara göre, ülkelerin dışa açıklık düzeylerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi negatif iken, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde pozitif olarak tespit edilmiştir. Diğer yandan demokrasi seviyesindeki artış gelişmiş ülkelerde gelir dağılımı adaletsizliğini azaltıcı rol oynarken, gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmaktadır. Benzer şekilde eğitim seviyesindeki artış gelişmiş ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltırken gelişmekte olan ülkelerde eğitimin gelir dağılımı üzerinde bir etkisi tespit edilememiştir.

Anahtar Sözcükler: Gelir dağılımı, dışa açıklık, demokrasi, panel veri analizi

ABSTRACT

Income inequality is a basic problem concerning all countries regardless of their level of development. Therefore, distribution of income and its equity have been attracting researchers and politicians' attention around the world for a long time. In this study, main determinants of income inequality have been analyzed for 63 developed and developing countries. According to findings provided by using of panel data analysis, while trade openness has negative effect on distribution of income, it has been found that the effects of foreign direct investment on distribution of income is positive for both developed and developing countries. Furthermore, while the rise in the level of democracy reduces income inequality in developed countries; it raises the income inequality in developing countries. Similarly, the rise in the education level reduces inequality in the distribution of income in developed countries, whereas level of education does not have significant effects on income inequality in developing countries.

Keywords: Income distribution, openness, democracy, panel data analysis

* Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, artan@ktu.edu.tr

** Doç. Dr., Karadeniz Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, ckalayci@ktu.edu.tr

(Makale gönderim tarihi: 01.10.2013 / Kabul tarihi: 03.07.2014)

GİRİŞ

Üretim ve gelir artışında sürekliliği sağlamak kadar elde edilen gelirin adil paylaşımı da oldukça önemlidir. Tarım toplumunda bireyler ve bölgeler arasındaki nispeten daha makul düzeyde olan gelir eşitsizlikleri sanayi devriminden sonra giderek artmıştır. Özellikle 20'nci yüzyılın sonlarına doğru yoğunlaşan küreselleşme eğilimleri ile birlikte artan yoksulluk ve gelir eşitsizliklerinin ortaya çıkardığı sosyo-ekonomik sorunlar, gelir dağılımı adaletsizliğini öncelikle çözülmesi gereken bir problem haline getirmiştir. Adil gelir dağılımının sağlanması arzulanan bir durum olmasına rağmen, emek ve servet dağılımındaki farklılıklar, üretim faktörlerinin fiyatlarındaki farklılıklar başta olmak üzere birçok yapısal sorun gelirin adaletsiz bir dağılım göstermesine neden olmaktadır. Bu temel yapısal sorunlar dışında gelir dağılımının enflasyon, dışa açıklık, eğitim, faiz oranı, küreselleşme, teknolojik gelişme, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, uygulanan ekonomik politikalar, siyasi yönetim biçimi, işsizlik gibi birçok belirleyicisi bulunmaktadır. Söz konusu belirleyicilerin gelir dağılımı üzerindeki etkileri ülkeden ülkeye değişmekte olup, bu etkilerin yönü ve büyüklüğü akademik çevrelerde sıklıkla tartışılmaktadır. Çünkü gelir dağılımındaki adaletsizliklerin nedenlerinin doğru olarak tespit edilmesi, bu adaletsizlikleri ortadan kaldırmak amacıyla uygulanacak politikalar için belirleyici olmaktadır.

Dünya Bankası veri tabanında bulunan yaklaşık 214 ülkenin reel gayri-safi yurtiçi hasıla (RGSYİH) ve nüfus verileri karşılaştırmalı olarak incelendiğinde dünyada gelir dağılımındaki adaletsizliğin boyutu daha net ortaya çıkmaktadır. Şöyle ki, çalışmanın ekler kısmında Tablo 5'de görüldüğü gibi, 2012 yılı itibariyle toplam dünya RGSYİH'sı yaklaşık 51,3 trilyon dolar, toplam dünya nüfusu ise yaklaşık 7 milyar kişidir. Gelir ve nüfusun ülkeler arasındaki dağılımına bakıldığında yüksek gelirli 75 ülkenin dünya RGSYİH'sının %74,9'una sahip olduğu ve dünya nüfusunun ise %18,2'sinin bu ülkelerde yaşamakta olduğu görülmektedir. Buna karşılık orta ve düşük gelirli 139 ülke dünya RGSYİH'sının %25,1'ini ve dünya nüfusunun %81,8'ini oluşturmaktadır. Dahası yüksek gelir grubunda yer alan ülkelerden ekonomisi büyük ölçüde petrol ve petrol ürünlerine dayalı ülkeler ile ada ülkeleri dışarda tutulduğunda, küresel düzeydeki gelir dağılımı adaletsizliğinin boyutları daha da netleşmektedir. Şöyle ki, 31'i OECD üyesi olmak üzere toplam 40 yüksek gelirli ülke dünya

RGSYİH'sının %74,6'sına sahiptir ve dünya nüfusunun sadece %17,4'ü bu ülkelerde yaşamaktadır. Bu basit istatistikler bile dünyada gelir dağılımı adaletsizliğinin boyutunu göstermesi açısından önem taşımaktadır.

Öte yandan gelir dağılımındaki adaletsizliğe bölgesel düzeyde bakıldığında sonucun pek değişmediği hatta 1980 sonrası dönemde küreselleşme eğilimlerinin artmasıyla beraber gelir dağılımındaki adaletsizliğin gittikçe arttığı görülmektedir. Bölgesel düzeyde gelir dağılımındaki adaletsizliğin boyutunu ortaya koymak amacıyla 10'ar yıllık dönemler itibariyle ortalama Gini katsayıları Tablo 1'de sunulmuştur. Tablo 1'den takip edileceği üzere, 1980'li yıllardan sonra Avrupa ve Merkezi Asya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika ve Sahra Altı Afrika dışında bütün bölgelerde gelir dağılımı adaletsizliği artmıştır. Buna göre Gini katsayısı yani gelir adaletsizliği en düşük olan bölgeler sırasıyla Avrupa ve Merkezi Asya ve Kuzey Amerika iken, gelir eşitsizliğinin en fazla olduğu bölgeler Latin Amerika ve Karayip ülkeleri ile Sahra Altı Afrika'dır.

Tablo 1. Bölgeler İtibariyle Ortalama Gini Katsayısı Değerleri

Bölgeler	1980-1989	1990-1999	2000-2010
Avrupa & Merkezi Asya	24,28	34,18	33,05
Kuzey Amerika	29,85	31,95	33,85
Güney Asya	30,92	32,43	35,36
Ortadoğu ve Kuzey Afrika	41,26	37,51	36,13
Doğu Asya ve Pasifik	38,28	37,77	38,68
Sahra Altı Afrika	42,15	46,15	43,79
Latin Amerika ve Karayip	50,25	50,44	52,09

Kaynak: Yazarlar tarafından Dünya Bankası'nın WDI ve Standart Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanı (SWIID) verileri dikkate alınarak hesaplanmıştır.

Yüksek gelir grubunda yer alan ülkeler ile düşük ve orta gelir grubunda yer alan ülkeler arasındaki gelir uçurumunun giderek büyümesi, küresel düzeydeki mevcut ekonomik, sosyal ve siyasal sorunları daha da şiddetlendirmektedir. Yapısal sorunlar çözülemediği için gelir eşitsizlikleri giderek büyürken bu eşitsizliklerin azaltılması, aktivist politikaların yanı sıra ülkelerin dış dünya ile entegrasyonunun boyutunun ne olması gerektiği gibi konuları yeniden tartışılır hale getirmiştir.

Acaba ülkelerin dış dünya ile entegrasyonunun artması ve daha özgürlükçü bir toplum olma yolunda atılan adımlar gelir dağılımını nasıl etkilemektedir? Bu etki gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler için farklılık arz etmekte midir? Bu sorulara yanıt arayan çalışma, bir birleriyle sıkı ilişki içerisinde olan dışa açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, demokrasi ve eğitim faktörlerinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini 28'i yüksek, 35'i orta üst gelir grubundan olmak üzere toplam 63 ülke örneği için analiz etmektedir. Elde edilecek bulguların, ülkelerin kurumsal yapılarını iyileştirme çabasında olan politika uygulayıcılarına yol gösterici olması beklenmektedir.

Çalışmanın ilerleyen bölümleri aşağıdaki şekilde organize edilmiştir. Birinci bölümde dışa açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, demokrasi, eğitim ve gelir dağılımı arasındaki teorik ve ampirik ilişkiler tartışılmıştır. Kullanılan veri setinin tanıtıldığı ikinci bölümü ekonometrik yöntem ve bulguların yer aldığı üçüncü bölüm ve bulguların değerlendirildiği sonuç kısmı takip etmiştir.

I- TEORİ VE LİTERATÜR

Gelir dağılımı adaletsizliği gelir düzeyine bakılmaksızın bütün ülkeleri ilgilendiren temel bir sorundur. Bu nedenle gelir dağılımı ve adaleti tüm dünyada bireylerin, araştırmacıların ve politika uygulayıcılarının ilgisini çekmektedir. Uzun zamandan beri yapılan teorik ve uygulamalı çalışmalarda gelir dağılımı adaletinin/adaletsizliğinin belirleyicilerinin neler olduğu ve ortaya çıkan bu adaletsizliği gidermek için neler yapılması gerektiği sıklıkla tartışılmaktadır. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımının belirleyicilerinin tartışıldığı bu çalışmada, öncelikle bu alana ilişkin teorik yaklaşımlar irdelenecek daha sonra ise uygulamalı çalışmalar özetlenecektir. Çalışmada gelir dağılımını etkileyen faktörlerden özellikle ülkelerin dış dünya ile entegrasyonunun bir göstergesi olan ticari dışa açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ile ülkelerin demokrasi ve eğitim seviyeleri üzerine odaklanılmıştır.

Uluslararası ticaretin gelir dağılımına etkisi Heckscher-Ohlin ve Stolper-Samuelson teorileri yardımıyla açıklanmaktadır. (Stolper-Samuelson, 1941)'a göre serbest ticaret, ülkede bol olan üretim faktörünün milli gelirden aldığı payı artıracığı için bu faktör yararına, korumacılık ise kıt

üretim faktörünün milli gelirden aldığı payı artıracığı için kıt faktörün yararındadır. Şöyle ki, Heckscher-Ohlin teorisinde ifade edildiği gibi, ülkelerin dış ticarete karşılaştırmalı üstünlük elde edebilmek için, nispeten bol miktarda sahip oldukları üretim faktörlerini yoğun olarak gerektiren malların üretiminde uzmanlaşmaları gerekir. Bu durumda bol olan üretim faktörlerinin talebi ve geliri artarken, kıt üretim faktörlerinin talebi ve geliri azalacaktır. Bu nedenle teorik olarak ticari dışa açıklığın gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımına etkisinin farklı olması beklenmektedir. Gelişmiş ülkelerde bol olan üretim faktörleri sermaye ve kalifiye işgücü olduğu için, serbest ticaret sermayenin ve kalifiye işgücünün gelirini artırarak, mevcut gelir dağılımı adaletsizliğinin daha da artmasına neden olacaktır. Gelişmekte olan ülkelerde ise, vasıfsız işgücü diğer üretim faktörlerine nispeten daha fazladır. Bu durumda ticaretin serbestleşmesi vasıfsız işgücünün gelirini artırarak ülkedeki gelir eşitsizliklerinin azalmasına katkı sağlayacaktır. Kısaca ticari dışa açıklığın gelir dağılımını gelişmiş ülkelerde olumsuz, gelişmekte olan ülkelerde ise olumlu yönde etkilediği ifade edilmektedir.

Dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen gelişmiş ve gelişmekte olan ülke ayrımı yapan ve yapmayan uygulamalı çalışmalar incelendiğinde, benzer şekilde bir mutabakatın sağlanmadığını görmek mümkündür. Örneğin beş yıllık ortalamalardan hareketle 1960-1995 döneminde dinamik panel veri analiz yöntemini kullanarak 102 ülkeyi inceleyen (Calderon ve Chong, 2001), 73 ülkenin analiz edildiği yatay-kesit çalışmada (Chakrabarti, 2000), 1970-1990 dönemini kapsayan ve 56 ülkeyi analiz eden (Meyer, 2003), 69 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeyi 1960-1996 dönemi için inceleyen (Reuveny ve Li, 2003), 93 ülkeli dinamik panel veri analizini kullandığı çalışmada (Felbermayr, 2005) ve 1980-1998 döneminde 93 ülke için dinamik panel veri analizini kullanarak dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen (Castro, 2011), dışa açıklığın gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını ortaya koymuşlardır.

Diğer yandan gelişmekte olan 27 ülkeyi inceleyen (Edwards, 1997), 1980-1997 döneminde 88 gelişmekte olan ülke için yaptığı çalışmada (Kentor, 2001), 1980-2000 dönemini kapsayan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri ayrı ayrı inceleyen (Mahler, 2004), gelişmiş ve gelişmekte

olan ülkeleri 1975-1995 ve 1975-1985, 1985-1995 alt dönemlerinde yatay-kesit ve panel veri yöntemlerini kullanarak analiz ettikleri çalışmalarda (Babones ve Vonada, 2009) dışa açıklık ile gelir dağılımı arasında herhangi bir ilişki tespit edememişlerdir.

Dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen diğer çalışmalardan (Cormier ve Targ, 2001) Kanada, Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri için yaptıkları çalışmalarında, (Zhang ve Zhang, 2003) 1986-1998 döneminde ticaretin Çin'in bölgesel gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, (Zhu ve Treffer, 2005) genel denge analizini kullanarak gelişmekte olan ülkeleri analiz ettikleri çalışmalarında, (Szekely ve Samano, 2012) 1980-2010 döneminde Latin Amerika ülkelerinde dışa açıklığın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceledikleri çalışmalarında, dışa açıklığın gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını ortaya koymuşlardır.

Çalışmada kullanılan ve gelir dağılımının belirleyicilerinden bir diğeri doğrudan yabancı sermaye yatırımları (FDI)'dir. FDI'nın gelir dağılımı üzerindeki etkileri teorik olarak tartışmalı olup ülkeye, bölgeye ve sektöre göre değişiklik gösterebilmektedir. Şöyle ki, eğer FDI düşük gelirli ve bol miktardaki vasıfsız işgücünden yararlanılacak alanlarda yoğunlaşırsa, gelir adaletsizliğinin azaltılmasına yardımcı olabilir. Ayrıca ekonomik büyümeyi teşvik ederek vasıfsız işgücünün çalışabileceği yeni iş yerleri ortaya çıkarabilir. Bu da işsiz sayısını azaltarak gelir eşitsizliğini azaltabilir (Halmos, 2011:124). Bununla birlikte, FDI kalifiye işgücü gerektiren sektörlerin gelişmesine neden olursa, kalifiye işgücünün konumu nispeten iyileşecek ve ücret eşitsizliği artabilecektir. Ayrıca vasıfsız işgücüne nazaran kalifiye işgücünün pazarlık gücünün daha yüksek olması da gelir eşitsizliğini artırabilir (Bonassi vd., 2006:126). Yine büyük ölçekli yabancı şirketler yatırım yaptıkları ülkeyi terk etme tehdidi ile hükümetler, sendikalar ve çalışanlar üzerinde baskı oluşturarak, ücretlerin düşük düzeyde kalmasını sağlayabilirler. Bütün bu etkenler mevcut gelir eşitsizliklerinin devam etmesine veya artmasına neden olabilir.

Kısaca ülkeye giriş şekli ve ilgilendirdiği kesimin ülkeden ülkeye farklılık göstermesi nedeniyle, FDI'nın gelir dağılımı üzerindeki etkileri de ülkeden ülkeye veya bölgeden bölgeye değişiklik gösterebilecektir. Ancak yapılan uygulamalı çalışmalarda geleneksel ticaret teorisinin aksine, FDI

ülkede kalifiye işgücü gerektiren teknolojik gelişmeleri hızlandırarak, ülkedeki kalifiye işgücü arzını ve eğitim seviyesini artırmaktadır. Böylece güçlü bir sendikalaşmanın oluşmasına katkı sağlayarak ücret eşitsizliğini ve dolayısıyla gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığı öne sürülmektedir. Örneğin 53 gelişmekte olan ülkede FDI'nın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen (Tsai, 1995), özellikle doğu ve güney doğu Asya bölgesindeki gelişmekte olan ülkelerde 1968-1981 döneminde FDI'nın gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını tespit etmiştir. Benzer bir sonuç (Velde ve Morrissey, 2002)'in 1985-1998 döneminde beş Asya ülkesi için yaptıkları çalışmada söz konusudur. Bu çalışmaya göre FDI, Tayland'da ücret eşitsizliğini artırmaktadır. 119 ülkeyi 1993-2002 döneminde inceleyen (Choi, 2006), FDI'nın gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını panel veri analiz yöntemi kullanarak ortaya koymuştur. Diğer çalışmalardan (Zhang ve Zhang, 2003), (Reuveny ve Li, 2003), (Velde, 2003), (Lee, 2006) ve (Castro, 2011)'da FDI'nın gelir dağılımını pozitif olarak etkilediğini yani FDI'nın gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını ifade etmişlerdir.

Diğer taraftan, (Herzer ve Nunnenkamp, 2011), 1980-2000 döneminde on Avrupa ülkesinde FDI'nın kısa dönemde gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını ancak uzun dönemde gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını ortaya koymuşlardır. Buna karşın, (Lindert ve Williamson, 2001), (Milanovic, 2002), (Franco ve Gerussi, 2012) ile (Halmos, 2011), FDI ve gelir dağılımı arasında herhangi bir anlamlı ilişki tespit edememişlerdir.

Küresel düzeyde gelir dağılımının belirleyicilerinden bir diğeri ülkelerin demokrasi seviyelerindeki farklılıklardır. Demokratik hükümetler düşük ve orta gelir gruplarına katkı sağlayan sosyal yardım harcamaları, artan oranlı vergilendirme, asgari ücret yasaları, sübvansiyon gibi gelirin yeniden dağılımını sağlayan politikaları uygulamaya daha çok eğilimlidirler. Buna karşılık, otoriter liderler güçlü ve zengin bir azınlığa karşı sorumlu olup, söz konusu azınlıkların yararına olan politikaları kabul etme eğilimindedirler. Bu politikalar ise gelir dağılımındaki mevcut eşitsizliğin devam etmesine veya eşitsizliğin artmasına yol açmaktadır. Demokrasi, politik gücün daha eşit dağılmasını teşvik ederek, düşük ve orta sınıfı temsil eden sendika ve siyasi partilerin gelirin yeniden dağılımına yönelik kamu politikalarını yönlendirmelerine imkan sağlarlar. Daha organize olan bu

gruplar politika uygulayıcılarını etkileme konusunda daha başarılıdırlar. Demokrasi, politik gücü çoğunluğun lehine dağıtır ve eşitsizliği azaltıcı politikalara yol açar (Reuveny ve Li, 2003:577-578). Kısaca, ülkelerin demokrasi seviyelerindeki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azaltması beklenir.

Ancak literatürde demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen ampirik çalışmalarda bir mutabakatın sağlanmadığını görmekteyiz. Örneğin, (Muller, 1988), Gradstein, (Milanovic ve Ying, 2001), (Reuveny ve Li, 2003) ve (Hamanaka, 2008), demokrasinin gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını ifade ederken, (Deininger ve Squire, 1996), (Lee, 2005) ve (Houle, 2009) demokrasi ile gelir dağılımı arasında anlamlı istatistiksel bir ilişki tespit edememişlerdir. Öte yandan (Simpson, 1990), (Chong, 2001) ile (Acemoğlu ve Robinson, 2006)'da ortaya çıkan sonuç demokrasinin bir eşik değeri olduğu yönündedir. Şöyle ki, demokrasi seviyesi belirli bir düzeye ulaşana kadar gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığını, belirli bir eşik değer aşıldıktan sonra ise demokrasinin gelir dağılımını olumlu yönde etkilediğini ortaya koymaktadır. Bu yaklaşıma göre, gelir dağılımındaki adaletsizliğin orta düzeyde olduğu ülkeler demokratik, gelir dağılımı adaletsizliğinin yüksek olduğu ülkeler ise otoriter rejimleri teşvik ederler. Bu nedenle demokratikleşme seviyesindeki artışa paralel olarak gelir dağılımındaki adaletsizlik de artacaktır. Kısaca demokrasi ve gelir dağılımı arasındaki ilişki lineer olmayan bir yapı arz etmektedir.

Demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen ilk çalışmalardan olan (Muller, 1988), ülkelerin demokratik deneyimlerinin uzunluğu ve demokrasinin sürekliliği ile gelir dağılımı arasındaki ilişkiyi 55 ülke örneği için araştırdığı çalışmada, demokrasi ile gelir dağılımı arasında ters yönlü ilişki olduğunu tespit etmiştir. (Gradstein, Milanovic ve Ying, 2001), 1960-1998 dönemi ve 126 ülke örneklemini için demokrasi gelir dağılımı ilişkisini araştırdıkları çalışmada, demokrasi ile gelir dağılımı arasında sadece direkt pozitif ilişkinin olmadığını, aynı zamanda politik sistem aracılığıyla dolaylı pozitif ilişkinin olduğunu ortaya koymuşlardır. (Lee, 2005) ise 1970-1994 döneminde 64 gelişmiş ve gelişmekte olan ülkede demokrasi ve kamu sektörü büyüklüğünün gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz etmiştir. Elde edilen bulgulara göre, demokrasi tek

başına gelir dağılımını etkilemediği gibi demokratik kurumlar bir ülkede tam anlamıyla oluşmadan demokrasinin gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltması mümkün değildir.

Bir diğer çalışmada, (Reuveny ve Li, 2003) dışa açıklık, demokrasi, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, portföy yatırımlarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini 1960-1996 döneminde 69 ülke örneği için analiz etmişlerdir. Çalışmadan elde edilen sonuçlar, dışa açıklık ve demokrasinin gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının ise gelir dağılımındaki adaletsizliği arttığını ortaya koymaktadır. Öte yandan portföy yatırımlarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi ise tespit edilememiştir.

Gelir eşitsizliklerinin en önemli nedenlerinden birisi de ücret farklılıklarıdır. Ücret farklılıkları ise işgücünün nitelik farklılıklarından kaynaklanır. Yüksek eğitilmiş kalifiye işgücünün verimliliği ve ücretleri yüksekken, vasıfsız işgücünün üretime katkısı ve ücretleri nispeten daha düşüktür. Dolayısıyla, çalışanların sahip oldukları vasıflara bağlı olarak farklı ücretler almaları gelir eşitsizliklerine yol açmaktadır. İşgücü arasında vasıf farklılığının en önemli belirleyicisi ise eğitimidir. O halde çalışanların eğitim farklılıklarının ortadan kaldırılması ile vasıf ve ücret farklılıklarının azalması beklenir.

Literatürde eğitimin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz eden araştırmalarda iki farklı yaklaşımın takip edildiği göze çarpmaktadır. Birinci grup çalışmalar eğitim seviyesindeki gelişmenin diğer bir grup ise eğitim harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz etmektedir. Elde edilen sonuçlar, gerek eğitim seviyesindeki artışın gerekse eğitim harcamalarındaki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmada önemli bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca yapılan bazı çalışmalarda ters U hipotezinin eğitimde de geçerli olduğunu yani gerek eğitim seviyesi gerekse eğitim harcamalarındaki artışın başlangıçta gelir dağılımı adaletsizliğini artırdığını ancak belirli bir eşik değeri aşıldıktan sonra eğitimin gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını ileri sürmektedirler. Eğitimin gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen ilk çalışmalardan olan (Schultz, 1963), beşeri sermayedeki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını ve özellikle devlet okullarına yapılacak yardımlarla beşeri sermayenin artırılmasının ve gelir dağılımı adaletsizliğinin azaltılmasının mümkün

olduğunu ifade etmektedir. (Becker ve Chiswick, 1966) ABD'nin eyaletleri için yaptıkları çalışmada, (Chiswick, 1971)'in beşeri sermaye modelini kullandığı yatay-kesit çalışmada, (Saint-Paul ve Verdier, 1993), (Chen, 2005) ve (Dias, 2005)'in çeşitli ülkeler ve bölgeler için yaptıkları çalışmalarda, yüksek okullaşma oranlarının gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmada önemli bir rol üstlendiğini ortaya koymuşlardır. Öte yandan (De Gregorio ve Lee, 2002), eğitim, sosyal kamu harcamaları ve bölgesel farklılıkların gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz ettikleri panel çalışmada, eğitim düzeyindeki ve sosyal kamu harcamalarındaki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını tespit etmişlerdir. Buna karşın (Ram, 1990), gelişmiş ve gelişmekte olan 94 ülkeyi kapsayan çalışmasında, eğitim seviyesindeki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığına dair güçlü bir kanıtın olmadığını ileri sürmektedir.

Eğitim harcamalarındaki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkilerini inceleyen çalışmalardan (Zhang, 1996), eğitim harcamalarındaki artışın beşeri sermayeyi artırmak suretiyle gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını ortaya koyarken, (Doessel ve Valadkhani, 1998), kamu harcamalarının gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını ancak eğitim harcamalarının gelir dağılımı üzerinde bir etkisinin olmadığı sonucuna ulaşmışlardır. Öte yandan (Sylwester, 2002), yatay-kesit analiz yöntemini kullanarak Türkiye'nin de aralarında bulunduğu 50 ülkede eğitim harcamalarının gelir dağılımı üzerindeki etkilerini analiz ettiği çalışmasında, eğitim harcamalarındaki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığını ve bu etkinin özellikle gelişmiş ülkelerde nispi olarak daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Bir diğer çalışmada (Keller, 2010), okullaşma oranları ile eğitim harcamalarındaki artışın gelir dağılımı üzerindeki etkilerinin pozitif olduğunu ileri sürmüştür. (Keller, 2010)'e göre politika uygulayıcılarının okullaşma oranlarını ve eğitim harcamalarını arttırarak gelir dağılımı adaletsizliğini azaltmaları mümkündür.

II- VERİLER

Çalışmada kullanılan veriler ve alındığı kaynaklar ile beklenti işaretleri Tablo 2'de sunulmuştur. Buna göre modelin bağımlı değişkeni olan ve gelir dağılımındaki adaletsizliğin ölçütü olarak alınan Gini katsayısı değerleri Standart Dünya Gelir Eşitsizliği Veri Tabanı (SWIID)'ndan te-

min edilmiştir. Gelir dağılımı, bir ülkede belirli bir dönemde elde edilen gelirin o geliri oluşturan birimler arasındaki paylaşımını ifade eder. Bu paylaşım sonucunda eşit sayıdaki birimlere düşen gelir payları arasında önemli farklılıklar bulunması gelir dağılımı adaletsizliği veya gelir eşitsizliği olarak nitelendirilir. Gini katsayısı 0 ile 1 (veya 0 ile 100) arasında değerler almakta olup, katsayının 0'a yaklaşması eşitsizliğin azaldığını, 1'e yaklaşması ise eşitsizliğin arttığını gösterir.

Tablo 2. Çalışmada Kullanılan Değişkenler

Değişkenin Adı	Elde Edildiği Kaynak	Beklenen İşareti
Gini	SWIID	
Topen	World Bank, WDI	-
FDI	UNCTADSTAT	+/?
DEM	Polity IV	+/-/?
EDU	World Bank, WDI	-

Not: + ve - sırasıyla pozitif ve negatif yönlü ilişkiyi, ? ise ilişkinin belirsiz olduğu durumu göstermektedir.

Ülkelerin dışa açıklık seviyeleri (Topen = ihracat + ithalat / GSYİH) şeklinde hesaplanmış olup ihracat ve ithalat verileri Dünya Bankasının WDI veri tabanından alınmıştır. Doğrudan yabancı sermaye yatırımları (FDI) verileri Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansının veri tabanı UNCTADSTAT'tan ve yüksek öğretimde okullaşma oranı verileri ise Dünya Bankasının WDI veri tabanından temin edilmiştir. Literatürde ülkelerin demokrasi (DEM) düzeylerini ölçmek için kullanılan temel endeksler Polity, Freedom House ve The Economist Intelligence Unit Demokrasi Endeksleridir. Çalışmada ampirik analizlerde uygulanabilirliği daha uygun olan Polity IV demokrasi endeksi kullanılmıştır. Endeks -10 ile +10 arasında değerler almakta olup endeks değerinin +10'a yaklaşması ülkelerin demokrasi seviyelerindeki artışı göstermektedir.

III- EKONOMETRİK YÖNTEM VE BULGULAR

Çalışma 1995-2005 döneminde üst gelir grubu 28 OECD ülkesi ile 35

orta üst gelir grubu¹ ülkede dışa açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımları, eğitim, demokrasi ve gelir dağılımı arasındaki ilişkileri analiz etmektedir. Çalışmada statik panel veri analiz yöntemi kullanılmıştır. Panel veri analizinde sabit etkiler ve tesadüfi etkiler yöntemleri kullanılabilir. Bu yöntemlerden hangisinin kullanılacağı ise kullanılan örneklemnin özelliğine ve Hausman test sonucuna bakılarak tespit edilmektedir. Çalışmada en uygun yöntemin tesadüfi etkiler modeli olduğu tespit edilmiş ve kullanılmıştır. Analizde kullanılan model aşağıdaki gibidir;

$$LGini_{it} = \alpha_0 + \alpha_1 LTopen_{it} + \alpha_2 LFDI_{it} + \alpha_3 LDEM_{it} + \alpha_4 LEDU_{it} + \varepsilon_{it} \quad (1)$$

Yukarıdaki (1) numaralı denklemde L ilgili serinin logaritmasının alındığını, t zamanı, i ülkeleri ve ε_{it} normal dağıldığı varsayılan hata terimlerini göstermektedir. Çalışmada üç farklı model kullanılmıştır. Model 1’de gelişmiş ülkeler, Model 2’de gelişmekte olan ülkeler ve Model 3’de analize konu olan gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkeler yer almaktadır.

Tablo 3. Korelasyon Matrisi

Değişkenler	LGini	LTopen	LFDI	LDEM	LEDU
LGini	1.000				
LTopen	-0.248 (0.000)	1.000			
LFDI	-0.0241 (0.566)	0.430 (0.000)	1.000		
LDEM	-0.147 (0.000)	-0.056 (0.187)	0.074 (0.078)	1.000	
LEDU	-0.396 (0.000)	-0.022 (0.604)	0.138 (0.001)	0.444 (0.000)	1.000

Not: Parantez içi değerler anlamlılık düzeylerini göstermektedir.

1 Ülkelerin sınıflandırılmasında Dünya Bankasının Atlas Yöntemi esas alınmıştır. Yönteme göre ülkeler gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılırken kişi başına düşen gelirleri esas alınmaktadır. Buna göre, 2013 yılı itibarıyla kişi başına düşen geliri 4086-12615 dolar arasında olan ülkeler orta üst gelirli; 12616 dolar ve üstünde olan ülkeler ise yüksek gelirli ülkeler olarak adlandırılmaktadır. Çalışmada üst gelir grubuna ait 28 OECD ülkesi gelişmiş, 35 orta üst gelir grubundaki ülke ise gelişmekte olan ülkeleri temsilen kullanılmıştır.

Analiz sonuçlarına geçmeden önce çalışmada kullanılan değişkenlere ait korelasyon katsayıları, ülkeler gelişmişlik düzeylerine göre sınıflandırılmadan Tablo 3’de sunulmuştur. Korelasyon tanımı gereği her hangi bir nedensellik ilişkisi göstermemekle beraber öncü bir gösterge olması bakımından önem taşımaktadır. Korelasyon analizi sonucuna göre, doğrudan yabancı sermaye yatırımları anlamsız olsa da gelir dağılımındaki adaletsizliği gösteren Gini katsayısı ile çalışmada kullanılan tüm değişkenler arasında negatif bir korelasyon söz konusudur.

Panel veri analiz sonuçları Tablo 4’te sunulmuştur. Buna göre, ülkelerin ihracat ve ithalat toplamının GSYİH içerisindeki payını gösteren dışa açıklık değişkeninin katsayısı tüm modellerde negatif ve %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı tespit edilmiştir. Bu sonuç, gelişmiş ve gelişmekte olan ayrımı olmaksızın tüm ülkelerde dışa açıklığın gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını göstermekte olup, (Calderon ve Chong, 2000), (Meyer, 2003), (Reuveny ve Li, 2003), (Felbermayr, 2005) ve (Castro, 2011)’nin bulguları ile örtüşmektedir.

Tablo 4. Panel Veri Analiz Sonuçları

	Model 1	Model 2	Model 3
Değişkenler	Gelişmiş Ülkeler	Gelişmekte Olan Ülkeler	Tüm Ülkeler
LTopen	-0.048 ^a (-2.601)	-0.168 ^a (-2.795)	-0.153 ^a (-3.622)
LFDI	0.044 ^a (6.758)	0.045 ^c (1.805)	0.052 ^a (3.284)
LDEM	-0.099 ^c (-1.705)	0.011 ^b (2.089)	0.003 (-0.611)
LEDU	-0.050 ^a (-3.099)	-0.035 (-0.783)	-0.066 ^b (-2.153)
Sabit terim	3.847 ^a (26.37)	4.366 ^a (16.63)	4.303 ^a (23.404)
R^2 :	0.19	0.14	0.16
F İstatistiği	8.163 ^a	4.626 ^a	4.949 ^a
Gözlem Sayısı:	308	385	693
Ülke Sayısı:	28	35	63
Dönem:	1995-2005	1995-2005	1995-2005

Not: a, b ve c ilgili katsayının sırası ile %1, %5 ve %10 düzeyinde anlamlı olduğunu göstermektedir. Parantez içi değerler t istatistikleridir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının gelir dağılımı üzerindeki etkisi pozitif ve gelişmekte olan ülkelerde %10, gelişmiş ve tüm ülkelerin birlikte ele alındığı modellerde %1 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Yani doğrudan yabancı sermaye yatırımları analize konu olan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmaktadır. Benzer sonuca (Tsai, 1995), (Velde ve Morrissey, 2002), (Choi, 2006), (Zhang ve Zhang, 2003), (Reuveny ve Li, 2003), (Velde, 2003) ve (Castro, 2011)'de rastlamak mümkündür.

Demokrasi değişkeninin katsayısı tüm ülkelerin birlikte ele alındığı model hariç gerek gelişmiş ve gerekse gelişmekte olan ülkelerde sırasıyla %10 ve %5 düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı tespit edilmiştir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerdeki demokrasi düzeyleri dikkate alındığında, tüm ülkelerin birlikte incelendiği modelde demokrasi değişkeninin anlamsız çıkması kabul edilebilir bir sonuç olacaktır. Diğer yandan, demokrasi değişkeni anlamlı olmakla birlikte demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkisi gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde farklılık arz etmektedir. Şöyle ki, gelişmekte olan ülkelerde demokrasi gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmakta iken gelişmiş ülkelerde demokrasi gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaktadır. Bu sonuç, (Simpson, 1990), (Chong, 2001) ve (Acemoğlu ve Robinson, 2006)'da ifade edildiği gibi ülkelerin demokrasi düzeylerinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin lineer olmayabileceğini ortaya koymaktadır.

Ülkelerin eğitim seviyesinin bir göstergesi olarak çalışmada kullanılan yükseköğretimde okullaşma oranını gösteren değişkenin katsayısı negatif olup gelişmiş ülkelerde %1 ve tüm ülkelerin birlikte yer aldığı modelde %5 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. Gelişmekte olan ülkelerde eğitim düzeyini gösteren değişkenin katsayısı negatif olmakla beraber istatistiksel olarak anlamlı tespit edilememiştir. Bu sonuç, gelişmiş ülkelerde zaten yüksek olan eğitim seviyesinin bu ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliği azalttığını ortaya koymakla birlikte (Sylwester, 2002)'nin bulguları ile de örtüşmektedir.

SONUÇ

Adaletsiz gelir dağılımı sadece gelişmekte olan ülkelerin değil, gelişmiş ülkelerinde karşı karşıya olduğu ve üstesinden gelinmesi gereken bir so-

rundur. 1980-2010 döneminde gelir eşitsizlikleri hem gelişmiş ülkelerde hem de az gelişmiş ülkelerde bazı istisnalar dışında artmıştır. Özellikle ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir uçurumunun sürekli artması, dünyadaki yoksulluğun boyutlarını da genişletmiştir. Bu süreçte ülkelerin doğal zenginlikleri dışında hangi unsurların uluslararası gelir farklılıklarına neden olduğu tartışmaları yoğunlaşmıştır. Söz konusu tartışmalardan ortaya çıkan sonuca göre ticari açıklık, eğitim seviyesi, ülkelerin yönetim biçimleri ve doğrudan yabancı sermaye yatırımları başta olmak üzere birçok faktör küresel gelir dağılımını etkilemektedir.

Çalışmada gelir dağılımının temel belirleyicilerinden olan demokrasi, dışa açıklık, doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve eğitim seviyesinin gelir dağılımı üzerindeki etkileri 28'i gelişmiş, 35'i gelişmekte olan olmak üzere 63 ülke örneği için analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre ticari dışa açıklık gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmaktadır. Bu durum ülkelerin gelişmişlik seviyelerine göre de farklılık arz etmemektedir. Ancak ülkelerin dış dünya ile entegrasyonunu gösteren doğrudan yabancı sermaye yatırımları gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmaktadır. Bu sonuç, ticari dışa açıklığın ülkedeki tüm tüketici ve üreticileri kapsayan bir konu olmasına karşın, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının sadece belirli bir bölgeyi, sektörü, firmayı ya da kitleyi ilgilendiren sonuçlar doğurmasından kaynaklanıyor olabilir. Ancak ortaya çıkardığı bu sonuçtan dolayı, politika uygulayıcıları gelir dağılımındaki adaletsizliği artırdığı için doğrudan yabancı sermaye yatırımlarını engellemek yerine, sonuçlarından daha çok kesimin yararlanabileceği alanlara yönlendirmek suretiyle gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltıcı yönde kullanabilirler.

Öte yandan nispi olarak yüksek demokrasi seviyesine sahip olan gelişmiş ülkelerde demokrasi düzeyindeki artış gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltırken, gelişmekte olan ülkelerde mevcut demokrasi düzeyi gelir dağılımındaki adaletsizliği artırmaktadır. Bu sonuç, demokrasinin gelir dağılımı üzerindeki etkisinin lineer olmayabileceğini ortaya koymakla birlikte, gelişmekte olan ülke politika uygulayıcılarına demokrasilerini geliştirmenin tüm kanallardan ülkenin refahını artıracakını göstermektedir.

Eğitimin gelir dağılımını etkileyen temel faktörlerden birisi olduğu genel kabul görmektedir. Literatürde özellikle eğitim seviyesindeki ve eği-

tim harcamalarındaki artışın, beşeri sermayeyi artırmak suretiyle gerek ülkelerin ekonomik gelişmelerini hızlandıracağı gerekse ülkedeki gelir dağılımı adaletsizliğini azaltacağı ifade edilmektedir. Gelişmiş ülkelerde okullaşma oranlarındaki artışın gelir dağılımı adaletsizliğini azalttığına ilişkin elde edilen bulgu, literatürdeki mevcut görüşleri desteklemekle birlikte eğitimin gelir dağılımındaki adaletsizliği azaltmada etkin bir politika aracı olarak kullanılabilceğini ortaya koymaktadır.

Sonuç olarak, özellikle gelişmekte olan ülkelerde iç ve dış politik istikrarın sağlanabilmesi için gelir dağılımındaki adaletsizlik mutlak surette ortadan kaldırılmalıdır. Bu bağlamda, yerli ekonominin dünya ekonomisi ile entegrasyonunun artırılması, demokratikleşme seviyesinin yükseltilmesi, doğrudan yabancı sermaye yatırımlarının kompozisyonunun ülkelerin ekonomik özelliklerine göre yeniden organize edilmesi ve eğitim seviyesinin artırılması önemli araçlar olarak ön plana çıkmaktadır.

EKLER

Tablo 5. *Yüksek Gelirli Ülkeler ile Orta ve Düşük Gelirli Ülkelerin RGSYİH ve Nüfuslarının Karşılaştırılması (2012)*

	RGSYİH (\$)	%	Nüfus	%
Yüksek Gelirli Ülkeler (75)	38.443.873.027.169	74,9	1.278.845.523	18,2
Orta ve Düşük Gelirli Ülkeler (139)	12.887.581.898.427	25,1	5.744.261.290	81,8
Dünya Toplamı (214)	51.331.454.925.596	100	7.023.106.813	100

Kaynak: Yazarlar tarafından Dünya Bankasının WDI verileri dikkate alınarak hesaplanmıştır. RGSYİH değerleri 2005 sabit fiyatlarına göre hesaplanmıştır.

Tablo 6. Çalışmada Kullanılan Ülkeler

Yüksek Gelirli OECD Ülkeleri	Orta Üstü Gelirli Ülkeler
Almanya	Angola
Amerika Birleşik Devletleri	Arjantin
Avustralya	Azerbaycan
Avusturya	Beyaz Rusya
Belçika	Bosna Hersek
İngiltere	Botsvana
Çek Cumhuriyeti	Brezilya
Danimarka	Bulgaristan
Finlandiya	Cezayir
Fransa	Çin
Hollanda	Dominik Cumhuriyeti
İrlanda	Ekvador
İspanya	Güney Afrika
İsveç	İran İslam Cumhuriyeti
İsviçre	Jamaika
İtalya	Kazakistan
İzlanda	Kolombiya
Japonya	Kostarika
Kanada	Letonya
Kore	Litvanya
Lüksemburg	Makedonya
Macaristan	Malezya
Norveç	Mauritius
Polonya	Meksika
Portekiz	Namibya
Slovak Cumhuriyeti	Panama
Yeni Zelanda	Peru
Yunanistan	Romanya
	Rusya Federasyonu
	Şili
	Tayland
	Tunus
	Türkiye
	Türkmenistan
	Uruguay
	Ürdün
	Venezuela

Kaynakça

- Acemoğlu, D. ve J. A. Robinson (2006), “Economic Origins of Dictatorship and Democracy”, *Cambridge University Press*.
- Bababones, S. J. ve D. C. Vonada (2009), “Trade Globalization and National Income Inequality: Are They Related?”, *Journal of Sociology*, 45(1), 5-30.
- Becker, G. S. ve B. R. Chiswick (1966), “Education and the Distribution of Earnings”, *American Economic Review*, 56(1/2), 358-369.
- Bonassi, C., G. Giovannetti ve G. Ricchiuti (2006), “The Effects of FDI on Growth and Inequality”, A. Cornia (ed.) *Pro-poor Macroeconomics: Potential and Limitations*, Palgrave McMillan.
- Calderon, C. ve A. Chong (2001), “External Sector and Income Inequality in Interdependent Economies Using a Dynamic Panel Data Approach”, *Economics Letters*, 71, 225-231.
- Castro, G. A. (2011), “The Effect of Trade and Foreign Direct Investment on Inequality: Do Governance and Macroeconomic Stability Matter?”, *Economia Mexicana Nueva Epoca*, 20(1), 181-219.
- Chakrabarti, A. (2000), “Does Trade Cause Inequality?”, *Journal of Economic Development*, 25(2), 1-21.
- Chen, H. (2005), “Educational Systems, Growth and Income Distribution: A Quantitative Study”, *Journal of Development Economics*, 76, 325-353.
- Chiswick, Barry, R. (1971), “Earnings Inequality and Economic Development”, *Quarterly Journal of Economics*, 85(1), 21-39.
- Choi, C. (2006), “Does Foreign Direct Investment Affect Domestic Income Inequality?”, *Applied Economics Letters*, 13, 811-814.
- Chong, A. (2001), “Inequality, Democracy and Persistence: Is There a Political Kuznets Curve?”, *Inter-American Development Bank Working Paper #445*.
- Cormier, D. ve H. Targ (2001), “Globalization and the North American Worker”, *Labor Studies Journal*, 26, 42-59.
- De Gregorio, J. ve J-W. Lee (2002), “Education and Income Inequality: New Evidence from Cross-Country Data”, *Review of Income and Wealth*, 48(3), 395-416.
- Deininger, K. ve L. Squire (1996), “A New Data Set Measuring Income Inequality”, *The World Bank Economic Review*, 10(3), 565-591.
- Dias, J. (2005), “Educational System, Income Inequality and Growth: The Median Voter’s Decision”, *Estudos Economicos*, 35(1), 81-100.
- Doessel, D. P. ve A. Valadkhani (1998), “An Analysis of Government Capital Expenditure in Iran, 1963-1993, Using Non-Nested Tests”, *The Middle East Business and Economic Review*, 10, 1-17.
- Edward, S. (1997), “Trade Policy, Growth and Income Distribution”, *The American Economic Review*, 87(2), 205-210.
- Felbermayr, G. J. (2005), “Dynamic Panel Data Evidence on the Trade-Income Relation”, *Review of World Economics*, 141(4), 583-611.

- Franco, C. ve E. Gerussi (2012), "Trade, Foreign Direct Investments (FDI) and Income Inequality: Empirical Evidence from Transition Countries", *The Journal of International Trade & Economic Development*, 1-30.
- Gradstein, M., B. Milanovic, ve Y. Ying (2001), "Democracy and Income Inequality", Policy Research Working Paper, 2561.
- Halmos, K. (2011), "The Effect of FDI, Exports and GDP on Income Inequality in 15 Eastern European Countries", *Acta Polytechnica Hungarica*, 8(1), 123-136.
- Hamanaka, S. (2008), "Inequality and Authoritarianism in the Developing Countries", MPRA Paper No. 16798.
- Herzer, D. ve P. Nunnenkamp (2011), "FDI and Income Inequality: Evidence from Europe", Kiel Working Paper No. 1675.
- Houle, C. (2009), "Inequality and Democracy: Why Inequality Harms Consolidation but Does not Affect Democratization", *World Politics*, 61(4), 589-622.
- Keller, K.R.I. (2010), "How Can Education Policy Improve Income Distribution?: An Empirical Analysis of Education Stages and Measures on Income Inequality", *The Journal of Developing Areas*, 43(2), 51-77.
- Kentor, J. (2001), "The Long Term Effects of Globalization on Income Inequality, Population Growth and Economic Development", *Social Problems*, 48(4), 435-455.
- Lee, C. S. (2005), "Income Inequality, Democracy and Public Sector Size", *American Sociological Review*, 70, 158-191.
- Lee, J. E. (2006), "Inequality and Globalization in Europe", *Journal of Policy Modeling*, 28, 791-796.
- Lindert, P. H. ve J. G. Williamson (2001), "Does Globalization Make the World More Unequal?", NBER Working Paper Series, Working Paper No: 8228.
- Mahler, V. A. (2004), "Economic Globalization, Domestic Politics and Income Inequality in the Developed Countries: A Cross-National Study", *Comparative Political Studies*, 37, 1025-1053.
- Meyer, L. B. (2003), "Economic Globalization and Women's Status in The Labor Market: A Cross-National Investigation of Occupational Sex Segregation and Inequality", *The Sociological Quarterly*, 44, 351-383.
- Milanovic, B. (2002), "Can We Discern the Effect of Globalization on Income Distribution? Evidence from Household Budget Surveys", World Bank Policy Research Working Paper 2876.
- Muller, E. N. (1988), "Democracy, Economic Development and Income Inequality", *American Sociological Review*, 53, 50-68.
- Polity IV, Polity IV Project: Political Regime Characteristics and Transitions 1800-2009, <http://www.systemicpeace.org/polity/polity4.htm> (20.02.2013).
- Ram, R., (1990), "Educational Expansion and Schooling Inequality: International Evidence and Some Implications", *The Review of Economics and Statistics*, 72(2), 266-274.
- Reuveny, R. ve Q. Li (2003), "Economic Openness, Democracy and Income Inequality: An Empirical Analysis", *Comparative Political Studies*, 36(5), 575-601.

- Saint-Paul, G. ve T. Verdier (1993), "Education, Democracy and Growth", *Journal of Development Economics*, 42(2), 399-407.
- Schultz, T. W. (1963), *The Economic Value of Education*, Columbia University Press.
- Simpson, M. (1990), "Political Rights and Income Inequality: A Cross-National Test", *American Sociological Review*, 55, 982-693.
- Stolper, F. W. ve P. A. Samuelson (1941), "Protection and Real Wages", *Review of Economic Studies*, 9, 58-73.
- SWIID, The Standardized World Income Inequality Database, <http://myweb.uiowa.edu/fsolt/swiid/swiid.html> (20.02.2013).
- Sylwester, K. (2002), "Can Education Expenditures Reduce Income Inequality?", *Economics of Education Review*, 21, 43-52.
- Szekely, M. ve C. Sámano (2012), "Did Trade Openness Affect Income Distribution in Latin America? Evidence for the Years 1980-2010", UNU World Institute for Development Economics Research (UNU-WIDER), Working Paper No. 2012/03.
- Tsai, P.L. (1995), "Foreign Direct Investment and Income Inequality: Further Evidence", *World Development*, 23(3), 469-483.
- UNCTAD, UNCTAD STAT Devoted to Development, <http://unctadstat.unctad.org/TableView/tableView.aspx?ReportId=89> (20.02.2013).
- WDI, World Bank Development Indicators, www.worldbank.org/data, (20.02.2013).
- Velde, D.W. (2003), *Foreign Direct Investment and Income Inequality in Latin America*, Overseas Development Institute, London/England.
- <http://www.odi.org.uk/sites/odi.org.uk/files/odi-assets/publications-opinion-files/1928.pdf> (25.02.2013).
- Velde, D.W. ve O. Morrissey (2002), "Foreign Direct Investment, Skills and Wage Inequality in East Asia", <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.195.4675&rep=rep1&type=pdf> (25.02.2013).
- Zhang, J. (1996), "Optimal Investments in Education and Endogenous Growth", *The Scandinavian Journal of Economics*, 98(3), 387-404.
- Zhang, X. ve K.H. Zhang (2003), "How Does Globalization Affect Regional Inequality within A Developing Country? Evidence from China", *The Journal of Development Studies*, 39(4), 47-67.
- Zhu, S.C. ve D. Terfler (2005), "Trade and Inequality in Developing Countries: A General Equilibrium Analysis", *Journal of International Economics*, 65, 21-48.